



2019-07-09 Christer Nilsson

BORGENÄR KAN HA ETT BEFOGAT INTRESSE AV ATT EN BOUTREDNINGSMAN UTSES

Det förekommer att dödsbodelägare inte är överens om hur dödsboets tillgångar ska förvaltas och skiftas mellan delägarna. De kan då ansöka om att domstolen utser en boutredningsman. Detta är kanske allmänt känt men att en borgenär kan ansöka om att få förordnat en boutredningsman är nog inte lika allmänt bekant. Huvudsyftet med denna artikel är att informera om att en borgenär har denna möjlighet.

Boutredningsman

När en person avlider kommer dennes tillgångar att förvaltas gemensamt av dödsbodelägarna. Kommer de inte överens om hur tillgångarna och skulderna ska förvaltas eller hur boet ska skiftas mellan delägarna kan en eller flera av dem begära att rätten (tingsrätten) förordnar en boutredningsman.

Boutredningsmannen ska företa alla de åtgärder som är nödvändiga för boets utredning. I stället för dödsbodelägarna förvalta all egendom som tillhör dödsboet. En huvudsaklig utgångspunkt är att boutredningsmannen har rätt att ensam besluta om de åtgärder som hör samman och berör förvaltningen dödsboet. Målet för boutredningsmannen är att få till en avveckling av dödsboet så dess tillgångar kan skiftas till berörda arvingar och testamentstagare.

Förvaltningen omfattar bland annat att boutredningsmannen ska se till att en bouppteckning kommer tillstånd, att skulder betalas och fordringar drivs in samt förhandla med borgenärer och svara och föra talan i mål som berör dödsboet.

Borgenär kan begära att boutredningsman utses

För att säkerställa sin fordran kan också en borgenär begära att en boutredningsman utses. Det finns förvisso andra möjligheter att säkra sin fordran, t.ex. genom att ansöka om utmätning men att begära att rätten förordnar en boutredningsman kan ibland vara ett förfarande som både är snabbare och säkrare.

Att en borgenär kan begära att en domstol (rätten) ska förordna en boutredningsman finns reglerat i ärvdabalken, ÄB. Aktuellt lagrum är ÄB 19:1 där det anges i en passus följande.

..... på begäran (om att boutredningsman förordnas) av borgenär eller den som står i ansvar för betalning av gäld efter den döde, där det måste antas att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt eljest äventyras.

Hur ska rekvisiten i lagrummet bedömas? Högsta domstolen har i ett prejudikat, NJA 2002 s. 136 uttalat i sina domskäl bl.a. följande.

”Enligt 19 kap. 1 § ÄB skall rätten på begäran av en borgenär förordna att dödsboets egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, om det måste antas att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt annars äventyras. Enligt lagförarbetena (se bl.a. NJA II 1933 s. 218) har bestämmelsen tillkommit närmast med tanke på det intresse som borgenärerna kan ha av att själva förvaltningen av dödsboet bedrivs på ett betryggande sätt.”

Högsta domstolen uttalar också vidare om tolkningen av den aktuella lagregeln följande.

”Den nämnda bestämmelsen i 19 kap. 1 § 1 st. ÄB eller dess förarbeten ger inte någon uttrycklig ledning för bedömningen av hur det skall förfaras, när någon under påstående att han är borgenär gör ansökan om boutredningsmannaförordnande men dödsbodelägarna bestrider att han har en fordran. Av allmänna principer får emellertid anses följa att domstolen i ärendet om boutredningsmannaförordnande har att pröva dödsbodelägarnas invändning och att boutredningsman inte skall förordnas, om det kan konstateras att något fordringsförhållande inte föreligger. En sådan prövning vinner rättskraft endast såvitt avser frågan om förordnande av boutredningsman, och det ligger i sakens natur att prövningen måste bli summarisk och närmast avse frågan om sökanden anfört skäl för sitt anspråk (jfr NJA 1993 s. 302 I och II).”

Föredraganden i Högsta domstolen uttalade i sitt förslag till dom om beviskravet följande.

”När det gäller vilka beviskrav som skall vara uppfyllda när en borgenär ansöker om att egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, anges i förarbetena till lagen om boutredning och arvskifte följande.

Beträffande förutsättningarna för ett beslut om boutredningsmannaförvaltning på borgenärs begäran skall understrykas, att borgenären inte behöver till fullo styrka, att obestånd föreligger eller att borgenärers rätt äventyras. Det är tillfyllest, att borgenären kan förebringa stöd för ett berättigat antagande om dessa relevanta förhållanden (se NJA II 1933 s. 219).”

I prejudikatet, NJA 2004 s. 529, ansåg Högsta domstolen att borgenärens rätt skulle vara i fara om boutredningsmannens förvaltning skulle upphöra. Därmed beviljades inte talan om att boutredningsmannen skulle entledigas. Domen bifogas denna artikel som bilaga 1.1.

Litteratur och bilagor

- Prejudikatet, NJA 2002 s. 136, bilaga 1.
- NJA 2004 s. 529, bilaga 1.1
- Information från Domstolsverket om vad en ansökan ska innehålla vid en begäran om att en boutredningsman, bilaga 2.
- Blankett för ansökan om boutredningsman, Stockholms tingsrätt, bilaga 3.

Högsta Domstolen

NJA 2002 s. 136 (NJA 2002:17)

Målnummer:	Ö2760-99	Avdelning:	
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2002-03-07		
Rubrik:	Dödsbo har på begäran av borgenär avträtts till förvaltning av boutredningsman när arvingarna, under påstående att fordringen inkräktade på deras rätt till laglott, skiftat boet utan att först betala borgenären eller avsätta medel till betalning åt denne.		
Lagrum:	19 kap. 1 § ärvdabalken (1958:637)		
Rättsfall:			

REFERAT

Genom gåvobrev d. 23 nov. 1995 överlämnade D. O. aktier som gåva till sin sambo I. P. med föreskrift att gåvoskatten skulle betalas av givaren. Gåvoskatten fastställdes d. 30 aug. 1996 till 481 740 kr att inbetalas senast d. 11 okt. 1996 av I. P. i egenskap av gåvotagare. I enlighet härmed betalade I. P. gåvoskatten.

D. O. avled d. 31 aug. 1996. I bouppteckningen d. 18 okt. och d. 19 dec. 1996 upptogs som den avlidnes skuld till I. P. ett belopp om 481 740 kr utgörande den betalda gåvoskatten. I bouppteckningen antecknades bl.a. att I. P. inte framställt begäran om bodelning.

Den 28 mars 1998 förrättades arvskifte i dödsboet efter D. O. Som enda dödsbodelägare upptogs D. O:s två barn B. L. och B. O. I arvskifteshandlingen antecknades att I. P:s fordran på gåvoskatt ej godtagits med hänsyn till 7 kap. 4 § AB. Vidare antecknades att dödsbodelägarna förklarade sig ansvariga för "hälften av eventuellt tillkommande skulder".

I. P. ansökte vid Sala TR om att dödsboet efter D. O. skulle avträdas till förvaltning av boutredningsman under åberopande av att hennes rätt som borgenär äventyrades. Till utveckling av sin talan anförde I. P. bl.a. Hon har framställt krav mot dödsboet på vad hon haft att utge till skattemyndigheten för gåvoskatt men inte erhållit betalning av dödsboet. Dödsboet är skiftat och skiftet skall jämlikt 21 kap. 4 § 1 st. AB gå åter.

B. O. och B. L. bestred I. P:s yrkande, eftersom I. P:s rätt som borgenär inte äventyrades. De anförde därutöver bl.a. I. P:s rätt äventyrades inte av att skifte skett eftersom hon kunde väcka talan direkt mot dödsbodelägarna.

TR:n (rådmannen Schuer) anförde i slutligt beslut d. 3 dec. 1998: Skäl. Enligt 19 kap. 1 § ÄB gäller bl.a. att rätten, på begäran av borgenär och där det måste antas att sökandens rätt äventyras, skall förordna att dödsbos egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman.

Vad I. P. anført utgör inte stöd för att hennes rätt äventyras, varför ansökan skall lämnas utan bifall.

Slut. I. P:s ansökan lämnas utan bifall.

I. P. överklagade i Svea HovR och yrkade att HovR:n, med ändring av TR:ns beslut, skulle förordna att dödsboet efter D. O. skulle sättas under förvaltning av boutredningsman.

B. O. och B. L. bestred ändring.

HovR:n (hovrättsråden Örn och Hahn samt tf. hovrättsassessorn Lilja, referent) anförde i slutligt beslut d. 31 maj 1999:

I. P. har åberopat att hennes rätt i egenskap av borgenär gentemot dödsboet äventyras mot bakgrund bl.a. av att dödsbodelägarna har vägrat att betala skulden direkt till henne och har inte heller frivilligt medverkat till att återlämna egendom, att dödsbodelägarna har försuttit sin möjlighet att påkalla jämkning av gåva för utfående av laglott, att arvskiftet skall gå åter då skiftet skett innan dödsboets andra skulder har betalats samt att hon inte kan väcka talan mot dödsbodelägarna avseende sin fordran.

HovR:n gör följande bedömning.

I ärendet är ostridigt att I. P. inte är betrakta som delägare i dödsboet efter D. O. utan att hon skall ses som en borgenär gentemot boet i och med att hon gör gällande att hon har en fordran mot detta. Arvskifte får enligt 23 kap. 2 § AB inte företas mot någon delägars bestridande innan bouppteckning har förrättats och alla kända skulder har betalats. Någon annan än dödsbodelägare har således inte möjlighet att hindra att arvskifte förrättas. Frågan i ärendet är således endast om I. P:s rätt äventyras för det fall att boutredningsman inte förordnas för utredning om hon har en fordran gentemot dödsboet och storleken av denna samt hur betalningen av en eventuell fordran skall ske.

I. P. har inte gjort gällande att dödsbodelägarna saknar tillgångar eller att det föreligger risk att de skulle undandra sig att betala en skuld eller på annat sätt äventyra hennes rätt. I. P. kan visserligen inte väcka talan mot dödsbodelägarna personligen. Hon kan dock föra talan mot dödsboet utan hinder av att skifte förrättats (se Walin, Ärvdabalken II, 3:e uppl., 1993, s. 28 och SvJT 1973 rf s. 85). Med beaktande av vad som sagts här och då det inte heller i övrigt har framkommit omständigheter som talar för att hennes rätt till påstådd fordran äventyras om boet inte avträds till förvaltning av boutredningsman, lämnar HovR:n överklagandet utan bifall.

I. P. överklagade och yrkade att HD skulle förordna att dödsboet efter D. O. skulle sättas under förvaltning av boutredningsman.

B. O. bestred ändring. B. L., som förelagts att yttra sig, hörde inte av sig..

Ärendet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr Åhrling, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande beslut: Skäl I 19 kap. 1 § ÄB anges följande. Då dödsbodelägare begär det, skall rätten förordna, att egendomen skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, samt utse någon att i sådan egenskap handha förvaltningen. Sådant beslut skall också meddelas på begäran av borgenär, där det måste antas att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt eljest äventyras.

Som HovR:n har funnit är I. P. inte att betrakta som delägare i dödsboet efter D. O.

När det gäller frågan om I. P. är borgenär i förhållande till D. O:s dödsbo, gör HD följande bedömning.

Av handlingarna i målet framgår det att I. P. erhöll ett gåvobrev daterat d. 23 nov. 1995 från D. O. I gåvobrevet anges det bland annat att D. O. till I. P. överlämnar vissa angivna värdepapper samt att "gåvoskatten betalas av D. O.". B. O. har i sin svarsskrivelse till HD angivit att han och B. L., som är arvingar till D. O., har avstått från att föra talan mot bland annat I. P. angående återbetalning av fullbordade gåvor samt att detta faktum dock inte utesluter arvingarnas möjlighet att enligt 7 kap. 4 § 3 st. ÄB åberopa laglottskränkning vid krav på fullgörande av gåvoutfästelsen. Av detta lagrum framgår det, i motsats till vad som gäller i fråga om fullbordade gåvor, att det för jämkning av en ofullbordad gåva ej krävs särskild klandertalan från arvingens sida, utan denne kan invändningsvis påkalla jämkning när gåvoutfästelsen görs gällande. Enligt B. O:s uppfattning skulle I. P. därför inte ha någon fordran mot dödsboet.

Av gåvobrevet i målet framgår det att D. O. utfäste sig att utge gåva till I. P. bland annat i form av att betala den gåvoskatt som skulle uppkomma till följd av gåvan av värdepapperna. Enligt 1 § 1 st. lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva, hade denna gåva rättslig verkan mellan D. O. och I. P. Till följd av detta uppkom således en skuld för D. O. till I. P. Denna skuld övertogs av D. O:s dödsbo i och med D. O:s död. Även om B. O. och B. L. skulle ha möjlighet att påkalla jämkning av gåvoutfästelsen under åberopande av 7 kap.

4 § ÄB, går det inte av handlingarna i målet att säkert bedöma om de skulle få någon framgång med en sådan invändning. Till följd av det ovan anförda har I. P. visat att hon, vid sin begäran att egendomen i D. O:s dödsbo skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, är borgenär i förhållande till D. O:s dödsbo.

En förutsättning för att en boutredningsman skall förordnas på begäran av en borgenär är att det måste antas att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt eljest äventyras. I förarbetena till den tidigare gällande lagen (1933:314) om boutredning och arvskifte, anges olika omständigheter där dödsbodelägarnas gemensamma förvaltning kan innebära fara för borgenärs rätt. En sådan omständighet anges vara att det finns grund till misstro mot delägarnas vilja eller förmåga att hålla kvarlåtenskapen skild från egna tillgångar (se NJA II 1933 s. 218). Det angivna exemplet i förarbetena företer stora likheter med den situation som råder i det nu ifrågavarande målet. Vidare anges i förarbetena att med hänsyn till syftet med boutredningsmannainstitutet står möjligheten att påkalla boutredningsmannas förvaltning till buds, så länge behov överhuvud finns att anordna särskild förvaltning av egendom, som ingår i dödsboet. Sålunda kan sådan förvaltning på borgenärs begäran komma till stånd, även efter det att dödsboets egendom varit föremål för delning (se NJA II 1933 s. 219).

När det gäller vilka beviskrav som skall vara uppfyllda när en borgenär ansöker om att egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, anges i förarbetena till lagen om boutredning och arvskifte följande. Beträffande förutsättningarna för ett beslut om boutredningsmannaförvaltning på borgenärs begäran skall understrykas, att borgenären inte behöver till fullo styrka, att obestånd föreligger eller att borgenärs rätt äventyras. Det är tillfyllest, att borgenären kan förebibringa stöd för ett berättigat antagande om dessa relevanta förhållanden (se NJA II 1933 s. 219).

Principen att dödsbodelägarna blir personligen ansvariga för den dödes skulder, om inte boet inom viss tid avträds till boutredningsman eller till konkurs, utmönstrades genom den lagändring av AB som trädde ikraft d. 1 juli 1981. Denna förändring medförde att borgenärernas skydd vid dödsboförvaltning minskade. Borgenärernas behov av skydd beaktades i de nya bestämmelserna genom att det istället för det personliga ansvaret infördes bestämmelser i 21 kap. 4 § ÄB om att en bodelning eller ett arvskifte som sker innan den dödes och boets andra skulder har betalats skall gå åter samt att detta kan äga rum, till skillnad från vad som gällde före lagändringen, även när dödsboet inte har avträtts till förvaltning av boutredningsman eller till konkurs.

Om dödsboet inte förvaltas av boutredningsman får delägarna själva verkställa återgången. Förhåller de sig passiva, kan borgenären enligt 19 kap. 1 § ÄB ansöka hos domstolen att en boutredningsman förordnas. Om en boutredningsman förordnas blir det sedan hans sak att för boets räkning föra talan mot den eller de dödsbodelägare som inte godvilligt lämnar tillbaka egendom till boet (se prop. 1980/81:48 s. 40).

Till följd av vad som framgår av förarbetena till lagen om boutredning och arvskifte och av förarbetena till ÄB, förefaller lagstiftningen böra tillkämpas på ett sådant sätt att borgenärer vid dödsboförvaltning skall kunna bevaka sina intressen inom ramen för ÄB:s bestämmelser om denna förvaltningen och att detta bör kunna ske på ett sådant sätt att de för att skydda sig inte skall behöva väcka en vanlig civilrättslig talan vid domstol. En sådan talan kan bli både kostsam och dra ut på tiden, vilket medför risker för borgenärerna som de inte skall behöva bli utsatta för. Till följd av detta, och med beaktande av att borgenärerna inte till fullo behöver styrka att obestånd föreligger eller att deras rätt eljest äventyras, bör I. P:s talan bifallas, även om det skulle finnas en möjlighet för henne att tillvarata sin rätt genom att väcka en civilrättslig talan mot dödsboet efter D. O.

Till följd av det ovan anförda förordnar HD, med ändring av HovR:ns beslut, att dödsboet efter D. O. skall avträdas till förvaltning av boutredningsman.

I. P. har föreslagit att advokaten R. W., Uppsala, skall förordnas till boutredningsman. R. W. har samtyckt till att erhålla ett sådant förordnande. B. O. och B. L. har inte lämnat något förslag till boutredningsman. De har inte påstått att R. W. skulle vara olämplig för uppdraget utan B. O. har endast anfört att det är lämpligast att en person från Norberg eller Fagersta förordnas till

boutredningsman.

Eftersom enbart R. W. är föreslagen till uppdraget som boutredningsman och då han får anses lämplig för uppdraget, bör han förordnas till boutredningsman i D. O:s dödsbo.

HD:s avgörande. Med ändring av HovR:ns beslut förordnar HD att egendomen i dödsboet efter D. O. skall avträdas till förvaltning av boutredningsman. Advokaten R. W. --- Uppsala, förordnas till boutredningsman.

HD JustR:n Gregow, Svensson, referent, Munck, Regner och Dahllöf) fattade följande slutliga beslut: Skäl. (Efter en redogörelse för saken i överensstämmelse med referatets inledning.) I målet är ostridigt att I. P. inte är dödsbodelägare sedan bouppteckningen efter D. O. förrättats.

Enligt 19 kap. 1 § ÄB skall rätten på begäran av en borgenär förordna att dödsboets egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, om det måste antas att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt annars äventyras. Enligt lagförarbetena (se bl.a. NJA II 1933 s. 218) har bestämmelsen tillkommit närmast med tanke på det intresse som borgenärerna kan ha av att själva förvaltningen av dödsboet bedrivs på ett betryggande sätt.

Det är emellertid tydligt att bestämmelsen måste kunna tillämpas även i det fallet att det finns anledning att anta att dödsbodelägarna står i begrepp att sätta dödsboet ur stånd att fullgöra sina förpliktelser genom att verkställa ett arvskifte utan att först se till att boets skulder betalas eller att medel för deras betalning ställs under särskild vård. Detta måste gälla oberoende av om dödsbodelägarna eller någon eller några av dem skulle vara solventa för skulderna. Borgenärerna har anspråk på att få betalt ur boets medel och deras rätt bör inte vara beroende av de enskilda delägarnas betalningsförmåga. Skulle dödsboet redan ha hunnit skiftas när borgenären ansöker om boutredningsmannaförordnande, blir av samma skäl boutredningsmannens uppgift att påkalla återgång av skiftet i den mån det behövs för att skulderna skall kunna betalas av dödsboets medel (21 kap. 4 § ÄB). Återgång aktualiseras naturligtvis dock inte, om dödsbodelägarna i detta läge betalar skulderna med egna medel (jfr Walin, Kommentar till ärvdabalken II, 4 uppl. s. 184).

Den nämnda bestämmelsen i 19 kap. 1 § 1 st. ÄB eller dess förarbeten ger inte någon uttrycklig ledning för bedömningen av hur det skall förfaras, när någon under påstående att han är borgenär gör ansökan om boutredningsmannaförordnande men dödsbodelägarna bestrider att han har en fordran. Av allmänna principer får emellertid anses följa att domstolen i ärendet om boutredningsmannaförordnande har att pröva dödsbodelägarnas invändning och att boutredningsman inte skall förordnas, om det kan konstateras att något fordringsförhållande inte föreligger. En sådan prövning vinner rättskraft endast såvitt avser frågan om förordnande av boutredningsman, och det ligger i sakens natur att prövningen måste bli summarisk och närmast avse frågan om sökanden anfört skäl för sitt anspråk (jfr NJA 1993 s. 302 I och II).

När det sedan gäller frågan hur boutredningsmannen skall förfara när det finns ett tvistigt fordringsanspråk mot dödsboet, är att märka att denne inte genom arvskifte eller eljest kan avgöra en tvist mellan dödsboet och tredje man. Om boutredningsmannen i ett tveksamt fall gör den bedömningen att en uppgiven fordran inte grundar någon betalningsrätt och genomför ett arvskifte med bortseende från fordringen, riskerar han att skiftet måste återgå för det fall att domstol i en senare rättegång kommer till motsatt resultat. I ett sådant fall kan boutredningsmannen också drabbas av skadeståndsanspråk. Med hänsyn härtill bör skiftet inte slutföras förrän tvisten har blivit löst genom uppgörelse eller lagakraftäggande dom. Detta hindrar inte att medel till betalning av det tvistiga anspråket ställs under särskild vård och att ett partiellt skifte genomförs med avseende på boets tillgångar i övrigt. Att boutredningsmannen dock kan bortse från uppenbart grundlösa anspråk är självfallet.

Dödsbodelägarna kan även när ett tvistigt betalningsanspråk föreligger tänkas ha ett framträdande intresse av att ett fullständigt arvskifte sker så snart som möjligt. I den mån den uppgivne borgenären inte själv har väckt talan i saken, har boet då möjlighet att väcka en negativ fastställsetalan rörande fordringens existens.

I. P. har fordrat ersättning av dödsboet för vad hon har utgivit i gåvoskatt på grund av gåvan från D. O. B. L. och B. O. har invänt att I. P:s fordran inte kan göras gällande mot dödsboet eftersom det skulle inkräkta på deras rätt till laglott efter fadern.

I. P., vars fordringsanspråk alltså är tvistigt, har anfört sådana skäl för sitt anspråk att hon skall godtas som borgenär då det gäller frågan om förordnande av förvaltning av boutredningsman.

Genom att skifta boet utan att först betala I. P. eller sätta av medel till betalning åt henne har B. L. och B. O. vidtagit en åtgärd som äventyrar I. P:s rätt. Hennes framställning om att dödsboet skall avträdas till förvaltning av boutredningsman skall därför bifallas.

I. P. har föreslagit att advokaten R. W., Uppsala, skall förordnas till boutredningsman. R. W. har samtyckt till att erhålla ett sådant förordnande. B. L. och B. O. har inte lämnat något förslag till boutredningsman. De har inte påstått att R. W. skulle vara olämplig för uppdraget men B. O. har anfört att det är lämpligast att en person från Norberg eller Fagersta förordnas till boutredningsman.

Då R. W:s lämplighet för uppdraget inte har ifrågasatts bör han förordnas till boutredningsman.

HD:s avgörande. Med ändring av HovR:ns beslut förordnar HD att egendomen i dödsboet efter D. O. skall avträdas till förvaltning av boutredningsman.

Advokaten R. W., --- Uppsala, förordnas till boutredningsman.

HD:s beslut meddelades d. 7 mars 2002 (mål nr Ö 2760-99).

Sökord: Boutredningsman; Arvskifte; Laglott

Litteratur:

Högsta domstolenNJA 2004 s. 529 (NJA 2004:57)

Målnummer:	Ö3678-02	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2004-09-24		
Rubrik:	Fråga huruvida en i dödsbo förordnad boutredningsman bör entledigas på ansökan av dödsbodelägarna när mot dödsboet görs gällande anspråk som är tvistiga.		
Lagrum:	19 kap. 6 § ärvdabalken (1958:637)		
Rättsfall:	NJA 2002 s. 136		

REFERAT

L.H. avled år 1993 och efterlämnade som dödsbodelägare sina fyra barn S.H., N.H., M.H. och C.H.

Advokaten M.L. förordnades år 1995 till skiftesman i dödsboet. Den 21 mars 1997 förrättade M.L. ett tvångsskifte, genom vilket den boet tillhöriga fastigheten Värmdö Kalvsvik 1:183 tillskiftades M.H. och C.H. Den 23 april 1997, innan skiftet hade vunnit laga kraft, sålde dessa fastigheten till makarna Å. och C.T. Överlåtelsen villkorades av att arvskiftet vann laga kraft. N.H. klandrade emellertid skiftet och fastighetsförsäljningen kunde därför inte fullföljas.

Den 27 november 1997 förordnade Nacka tingsrätt att dödsboet skulle avträdas till förvaltning av boutredningsman och utsåg M.L. till boutredningsman. Den 5 december 1997 sålde M.L. med tingsrättens tillstånd fastigheten för dödsboets räkning till makarna T. Överlåtelsen villkorades bl.a. av att arvskiftet den 21 mars 1997 undanröjdes. Makarna T:s tidigare köp av fastigheten annullerades.

N.H. återkallade sedermera sin talan om klander av arvskiftet och målet härom avskrevs den 25 januari 2001 med påföljd att arvskiftet den 21 mars 1997 blev gällande. Härefter överlät M.H. och C.H. hälften av den dem tillskiftade fastigheten till S.H. och N.H.

Nacka tingsrätt

S.H., N.H., M.H. och C.H. ansökte vid Nacka tingsrätt om att M.L. skulle entledigas som boutredningsman, i andra hand att tingsrätten, med entledigande av M.L., skulle förordna en annan boutredningsman.

Sökandena utvecklade sin talan enligt följande. Arvskiftet har godkänts av samtliga dödsbodelägare och därmed vunnit laga kraft. M.H. och C.H. har per den 20 januari 2001 sålt varsin fjärdedel av fastigheten till bröderna för totalt 804 235 kr. Avsikten är att sälja fastigheten igen. Som dödsbodelägare svarar de själva för arvskiftet och har gett in ansökan om lagfart till inskrivningsmyndigheten. De svarar för dödsboets skulder i förhållande till sina andelar i dödsboet, även för eventuella tillkommande skulder efter skiftesdagen. Dödsboet har en skuld till Nordea om 150 000 kr och Nordea avvaktar dödsbodelägarnas egen avveckling av boet. Övriga skulder är de eniga om att reglera under hand. De har upprättat ett avtal sinsemellan med innebörd att de skall dela lika på dödsboets skulder och S.H. har åtagit sig att tillskjuta medel i erforderlig omfattning om det skulle behövas. Något borgenärsintresse av att ha kvar M.L. som boutredningsman finns således inte. M.L. har genom sitt agerande försökt åsidosätta konsekvenserna av att skiftet vunnit laga kraft, genom att inte begära sitt entledigande eller vidtaga några åtgärder för att medverka till eller underlätta verkställigheten av skiftet.

M.L. bestred sökandenas talan och anförde följande. Han förordnades som boutredningsman efter ansökan av M.H. och C.H. i syfte att omförsälja

fastigheten till makarna T. Försäljningen har skett men köpet har villkorats av klandertalan. Dödsboet är illikvitt och det föreligger ett kapitalbehov om cirka 900 000 kr. Därutöver har makarna T. skadeståndsanspråk mot dödsboet avseende förbättringsarbeten på fastigheten. Han har uppmanat dödsbodelägarna att inbetala skuldbeloppet för att kunna verkställa skiftet. Dödsbodelägarna har dock inte inbetalat några pengar. Hans förslag är att försäljningen till makarna T. vidhålls, att resterande köpeskilling infordras, att dödsboets skulder betalas samt att boet därefter skiftas. Eftersom skulderna fortfarande är obetalda överväger boutredningsmannen att föranstalta om arvskiftets återgång, varvid fastigheten kommer att återförsäljas till makarna T. Att utse en ny boutredningsman skulle innebära kostnader i sådan omfattning att det inte är lämpligt.

Makarna T. yttrade sig och anförde följande. De köpte fastigheten för 2 200 000 kr, fastän den var värderad till ett lägre belopp. Genom det första köpekontraktet fick de rätt att omedelbart tillträda fastigheten och vidta upprustningsåtgärder. De har vidtagit förbättringsåtgärder för ett belopp överstigande 2 miljoner kr. Makarna T. har en fordran på dödsboet, eller delar därav, om försäljningen inte kan fullföljas. Det är väsentligt att boutredningsmannen inte entledigas på grund av deras krav.

Tingsrätten (tingsfiskalen Louise Conradi) anförde i beslut den 6 februari 2002:

Skäl

Inledningsvis kan konstateras att fastigheten en gång har sålts till makarna T. Hovrätten har undanröjt inskrivningsmyndighetens beslut om avslag på makarna T:s lagfartsansökan men samtidigt förklarat att makarna T. inte kan beviljas full lagfart, varför lagfarten kvarstår vilandeförklarad. Vad detta hovrätts beslut, som ännu inte vunnit laga kraft, får för konsekvenser på dödsbodelägarnas lagfartsansökningar är denna dag inte känt. Fråga är också vad konsekvensen blir av att villkoret i köpebrevet inte kan uppfyllas, dvs. om köpet automatiskt går åter eller om särskild talan därom måste föras. Beroende av utgången förefaller det sannolikt att makarna T. kommer att föra någon slags talan om skadestånd mot dödsboet. Därutöver har framkommit att dödsboet åtminstone har en skuld till Nordea om cirka 140 000 kr och därutöver, enligt uppgift från boutredningsmannen M.L., skulder till kronofogdemyndigheten för obetalda fastighetsskatter samt skulder avseende kostnader för mäklare, begravningsbyrå m.m. Dödsbodelägarna har förvisso inkommit med ett avtal utvisande att de tillsammans skall stå för skulderna och att brodern S.H. åtagit sig att tillskjuta medel i erforderlig omfattning. Någon närmare utredning om S.H:s ekonomiska förhållanden finns inte i målet. Enligt uppgift har boutredningsmannen erhållit förbudsmeddelande från kronofogdemyndigheten beträffande N.H:s andel i boet. Sammantaget finner tingsrätten att ett entledigande av boutredningsmannen inte kan ske utan fara för någon vars rätt är beroende av utredningen. Sökandenas förstahandsyrkande kan därför inte bifallas.

Tingsrätten behandlade härefter sökandenas andrahandsyrkande och fann att även detta skulle lämnas utan bifall.

Slut

Tingsrätten lämnade sökandenas yrkande om entledigande av M.L. som boutredningsman utan bifall.

Svea hovrätt

S.H., N.H., M.H. och C.H. överklagade i Svea hovrätt och yrkade bifall till sin ansökan vid tingsrätten.

M.L. bestred yrkandena.

Hovrätten (hovrättslagmannen Olof Forssberg samt hovrättsråden Agneta Fergenius och Robert Schött, referent) anförde i beslut den 26 september 2002:

M.L. genomförde den 21 mars 1997 ett tvångsarvskifte, vilket klandrades av N.H. Denne återkallade senare sin klandertalan, varefter tingsrätten den 25 januari 2001 avskrev målet från vidare handläggning. Tingsrättens beslut har

vunnit laga kraft. Skiftet har såvitt framgår omfattat all dödsboets egendom. Eftersom det därför inte längre finns någon egendom kvar att förvalta och det inte heller - såvitt framkommit - kvarstår några andra uppgifter som ankommer på boutredningsmannen skall M.L. entledigas.

Hovrätten entledigar M.L. från uppdraget som boutredningsman i dödsboet efter L.H.

Högsta domstolen

Å.T. och C.T. överklagade och yrkade att HD skulle, med ändring av hovrättens beslut, ogilla yrkandet om entledigande av boutredningsmannen M.L.

Det upplystes att makarna T. i oktober 2002 hade väckt talan vid Nacka tingsrätt dels mot de fyra dödsbodelägarna angående bättre rätt till fastigheten, dels mot dödsboet med yrkande att boet skulle förpliktas vid vite att medverka till upprättande av köpebrev avseende makarna T:s förvärv av fastigheten.

M.H. och C.H. bestred ändring och yrkade att hovrättens beslut skulle stå fast. I andra hand yrkade de att annan advokat än M.L. skulle förordnas till boutredningsman.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, rev.sekr. Caroline Hedvall, föreslog i betänkande följande beslut:

Skäl

Enligt 19 kap. 6 § ÄB skall en ansökan om entledigande av boutredningsman bifallas, om det kan ske utan fara för någon vars rätt är beroende av utredningen. Enligt uttalanden i förarbetena bör en sådan ansökan dock inte bifallas, om boet är på obestånd eller fara föreligger för försämring av borgenärernas rätt (se NJA II 1933 s. 241).

Av handlingarna i målet framgår att dödsboet har skulder och att det kan vara på obestånd. Det framgår också att Å. och C.T., om fastighetsförsäljningen inte fullföljs, kommer att föra någon slags talan om skadestånd mot dödsboet avseende nedlagda förbättringskostnader på fastigheten. Vid ett entledigande av boutredningsmannen finns således en risk för att Å. och C.T:s rätt, som är beroende av utredningen, äventyras. Förutsättningar för att entlediga boutredningsmannen har inte förelegat. Med undanröjande av hovrättens beslut, skall tingsrättens beslut därför fastställas.

HD:s avgörande

Med ändring av hovrättens beslut fastställer HD tingsrättens beslut.

HD (justitieråden Thorsson, Dahllöf, referent, Lindeblad, Calissendorff och Widebeck) meddelade den 24 september 2004 följande beslut:

Skäl

Fråga är i målet om det föreligger förutsättningar för att entlediga boutredningsmannen.

HD har uppfattat M.H:s och C.H:s förstahandsyrkande om entledigande av boutredningsmannen såsom ett yrkande jämväl om att boet enligt 19 kap. 6 § ÄB inte längre skall stå under förvaltning av boutredningsman.

Den fråga som först måste prövas med anledning av makarna T:s överklagande till HD är om boutredningsmannen, utan att annan boutredningsman sätts i dennes ställe, kan entledigas utan fara för någon vars rätt är beroende av utredningen.

Av lagmotiven till 19 kap. 6 § ÄB framgår att boutredningsmannen inte bör entledigas, om dödsboet skulle vara på obestånd eller fara föreligger för en försämring av borgenärernas rätt (NJA II 1933 s. 218 f. och 240 f.).

Av handlingarna i målet framgår att Å.T. och C.T. vid Nacka tingsrätt har ansökt om stämning bl.a. på dödsboet avseende fullföljd av överlåtelse av fastigheten Värmdö Kalvsvik 1:183 till makarna T.

Å.T. och C.T. har i HD gjort gällande bl.a. att boutredningsmannen uppgett att dödsboet är på obestånd. De har vidare hävdats att deras rätt som borgenärer i dödsboet äventyras om boutredningsmannen entledigas, eftersom de om försäljningen till dem av fastigheten Värmdö Kalvsvik 1:183 inte fullföljs, har en fordran på dödsboet och dödsbodeläggarna M.H. och C.H. på minst 3 miljoner kr avseende kostnader för nödvändig renovering av fastigheten.

M.H. och C.H. har å sin sida, utöver vad som åberopats i hovrätten, gjort gällande bl.a. att dödsbodeläggarna vid upprepade tillfällen erbjudit sig att betala dödsboets skulder, men att detta inte har kunnat ske på grund av att boutredningsmannen inte avgett någon redovisning över skulderna.

Om sådana omständigheter föreligger, när fråga uppkommer om att boutredningsmannaförvaltning skall upphöra, att borgenärerna hade kunnat begära särskild förvaltning enligt 19 kap. ÄB, bör naturligen beslut inte fattas om att förvaltningen skall upphöra (jfr NJA II 1933 s. 241). Det pågår en rättslig prövning mellan dödsboet och makarna T. rörande fullföljd av fastighetsöverlåtelsen. Makarna T. har gjort gällande att de har en av utgången av den tvisten beroende fordran på dödsboet. De har anfört sådana skäl för sina anspråk att dessa får godtas vid prövningen av frågan om upphörande av boutredningsmannaförvaltningen på motsvarande sätt som om de hade ansökt om ett förordnande av boutredningsman (jfr NJA 2002 s. 136). Det föreligger ett intresse för makarna T. av att förvaltningen av dödsboet bedrivs på ett betryggande sätt samt en fara för en försämring av makarna T:s rätt såsom borgenärer vid en återgång till samförvaltning av dödsboet. Förutsättningar för att förordna om förvaltningens upphörande och därmed om entledigande av boutredningsmannen saknas därför.

Av handlingarna i målet framgår inte några sådana skäl som enligt 19 kap. 5 § ÄB kan föranleda att boutredningsmannen bör entledigas med förordnande av annan boutredningsman i dennes ställe.

Tingsrättens beslut skall därför fastställas.

HD:s avgörande

Med ändring av hovrättens beslut fastställer HD tingsrättens beslut.

HD:s beslut meddelat: den 24 september 2004.

Mål nr: Ö 3678-02.

Lagrum: 19 kap. 6 § ÄB.

Rättsfall: NJA 2002 s. 136.

Sökord: Boutredningsman; Dödsbo; Dödsbodeläggare; Entledigande

Ansökan om boutredningsman - dess innehåll. Nedanstående information är utdrag från Domstolsverkets webbplats.

Av ansökan om boutredningsman ska framgå:

- Sökandens/sökandenas namn, personnummer, telefonnummer och adress.
- Vill du/ni få brev från tingsätten via e-post så ange gärna det och vilken e-postadress du/ni kan nås på.
- Den avlidnes fullständiga namn, födelsedatum (personnummer), dödsdatum, adress, medborgarskap och dödsort.
- Om testamente finns eller inte finns.
- Begäran om att tingsrätten ska besluta att dödsboet ska förvaltas av en boutredningsman.
- Ansökan ska vara undertecknad av den/de som ansöker om boutredningsman.

Följande handlingar ska skickas med ansökan:

- Bouppteckning med bilagor, om sådan har upprättats. Om bouppteckningen har registrerats hos Skatteverket ska även bevis om registrering lämnas in.
- Om bouppteckning inte upprättats och registrerats ska trovärdig uppgift om namn, personnummer, adress och i förekommande fall e-postadress till samtliga dödsbodelägare samt i vilken egenskap de är dödsbodelägare ges in.
- Om en dödsbodelägare är omyndig ska födelsedatum och uppgift om vem som är den omyndiges förmyndare och i förekommande fall god man anges.
- Uppgift om vilka som är dödsbodelägare ska vara intygad av två trovärdiga personer.
- Om det finns testamente ska en bestyrkt kopia av testamentet bifogas ansökan. Om det i testamentet utsetts en testamentsexekutor ska även testamentsexekutorns namn och adress anges i ansökan.
- Lämplighetsintyg för den föreslagne boutredningsmannen, utfärdat av två trovärdiga personer (behövs inte om det är en advokat som föreslås).
- Dödsfallsintyg med släktutredning från Skatteverket.
- Om den avlidne var utländsk medborgare, medborgarskapsbevis för den avlidne (t.ex. kopia av pass) och dödsattest.
- Om det finns medgivanden eller fullmakt från övriga dödsbodelägare, skicka med dem.

Se även bifogad blankett som är hämtad från Stockholms tingsrätt.



Undertecknad ansöker om att egendomen i nedan nämnda dödsbo avträds till förvaltning av boutredningsman

(Dödsboets namn och personnummer)

(Avliden - datum)

(den avlidnes adress)

Sökande:

(Namn, sökanden)

(Telefonnummer)

(Adress)

(Postadress)

Som boutredningsman föreslås (saknas förslag utser tingsrätten boutredningsman)

(Namn, föreslagen boutredningsman)

(Telefonnummer)

(Adress)

(Postadress)

Undertecknad åtar sig uppdraget som boutredningsman

_____ Ev. lämplighetsintyg bifogas
(Namnteckning och namnförtydligande)

Följande handlingar bifogas:

1. Dödsfallsintyg med släktutredning från Skatteverket
2. Intyg över samtliga dödsbodelägare med adresser
3. Bestyrkt kopia av testamente
Testamente finns inte
4. Registrerad bouppteckning med bilagor (kan i vissa fall ersätta bilaga 1-3)
Särskilt för utländsk medborgare:
Medborgarskapsbevis för den avlidne (t ex kopia av pass) och dödsattest

Ansökningsavgiften på 900 kronor insättes/har satts in på tingsrättens betaltjänst, www.domstol.se/Fragor--svar/avgifter/, betala.domstol.se/ansokan/

(Ort och datum)

(Sökandens namnteckning)